

СВОБОДА СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

PIK LI. Ч. 214. Джерзі Ситі, Н. Дж., середа, 3-го листопада 1943. No. 214. Jersey City, N. J., Wednesday, November 3, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ П'ЯТЬ ЦЕНТИВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ АМЕРИКИ. ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свобода“: ВЕрген 4-0237. — Тел. У. Н. Сойау: ВЕрген 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

МАЙНИ В РУКАХ УРЯДУ, ПРЕЗИДЕНТ ВЗИВАЄ МАЙНЕРІВ ДО ПРАЦІ

ВАШИНГТОН. — У донеділок-вечір 1. листопада 530,000 углекопів вийшли учетверте на страйк у теперішньому воєнному часі. Як головний командант збройних сил президент Рузвельт видав наказ секретареві внутрішніх справ Гарольдові Л. Іксові перебрати углеві копальні під урядову адміністрацію і вжити сили закону для продовження нормальної праці. Водночас президент видав прокламацію до майнерів, щоб кожен без одного дня проволочи вернувся до своєї роботи, бо „уголь мусить бути видобутий, а ворог не жде!“ Президент теж пригадав майнерам, що уряд пропонує їм справедливі умови праці, але майнери не мають причин відмовлятися від праці у воєнному часі. — Ці застереження видав президент так нагло тому, що в краю слідна недостача угля, а майнерська юнія веде свою політику так, що треба надіятися довгої проволочи в налагодженню майнерських непорозумінь. Президент Злучених Майнерських Робітників Америки буде щойно конферувати з секретарем Іксом про закінчення нового контракту на місце попереднього, який вигас 1. квітня 1943. р.

ПРЕЗИДЕНТ ДОМАГАЄТЬСЯ ВІД КОНГРЕСУ УХВАЛЕННЯ ХАРЧОВИХ СУБСИДІЙ.

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвельт переслав конгресові своє найдовше послання до цього часу. Воно обіймає 10,000 слів і відноситься до харчових субсидій. Конгрес ухвалить це в літі закон проти субсидій, але президент заветував його. Тепер президент домагається від конгресу ухвалення закону з призначенням нових мільонів доларів на харчові субсидії для фермерів, як продуцентів харчів. Президент каже, що субсидії це не підмога для фермерів ані для якого іншого, а справжній воєнний видаток. Досішні харчові субсидії, що досягли суми 800 мільонів доларів врятували державу від фінансового нещастя і заощадили консументам біліони доларів видатків — твердить президент.

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ГАЗЕТА ВИДАВАНА В ПІДСТАВОВІ АНГЛІЙШИНІ.

НЮ ЙОРК. — В університеті Нью Йорк, при Вашингтон сквер в місті Нью Йорку, видається студентський бюлетень. Від 1. листопада почали його видавати в так званій „бейзик інгліш“, мові, яку поручив англійський прем'єр Чорчиль і президент Рузвельт після конференції в Квебеку як міжнародною мову, складену з 850 слів крім числівників та граматики.

ТРИ ГОЛОДНІ РОКИ НЕДАЛЕКО — ОСТЕРІГАЄ ГЕНДЕРСОН

НЮ ЙОРК. — Леон Гендерсон, педавній голова Бюра Адміністрації Цін, а тепер директор Редакційної Ради Американського Інституту для Розслідувань, відбув конференцію з газетярми іменем інституту і перед ними виложив розсліду інституту над добробутом в Америці упродовж найближчих трьох років. Із звіту праці виходить, що в Америці настане нова криза в 1944 р. і буде тривати до 1946. р. Безпосередньо після покінчення війни з Німеччиною будемо мати 12 мільонів безробітних. Безробіття буде тривати аж до кінця війни з Японією, доки не наладиться відносини із заграницею. Оже, на його думку, нацисти здадуться щойно в половині 1944. р., а опісля війна буде ще тривати цілий рік, поки Японія не скапітулює. Щоб згагодити кризу Гендерсон радить поділити плян економіки на три періоди, а саме: 1) до покінчення війни з Німеччиною; 2) від кінця війни з Німеччиною до перемоги над Японією; 3) для започаткування мирного часу.

ПРЕЗИДЕНТ ЗАПОВІДАЄ „ЗАМОРОЖЕННЯ“ РОБІТНИКІВ ПРИ РОБОТІ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Тут розпочав свої наради Конгрес Промислових Організацій — СІО. Президент Рузвельт прислав до предсідника Морія поздоровлення для конгресу, а в ньому висловив погляд, що робітники стоять перед немінучими новими завданнями. Одна з таких конечностей це „замороження“ робітників при воєнній праці і то вже незабаром. — Перед місяцем вислав президент послання на конференцію Американської Федерації Праці в Бостоні і там згадував лише про добровільне залишення робітників на їхніх становищах. У теперішньому посланні президент згадує вже про конечність такого постійного заняття без можливости переносу до іншої праці. Президент признає, що в такому випадку треба пошукати й жертви, але це немінуче.

ВИЛКИ ЗА ЖИДИВСЬКУ ПАЛЕСТИНУ.

НЮ ЙОРК. — Вендел Вилкі вислав на масове жидівське віче в Карнегі Гол привіт в якому осудив британську політику в Палестині. Він обстоє створення з Палестини жидівського краю і втримання британської декларації Балфора в цій справі.

Московська конференція закінчилася згодою 4 великих потуг

МОСКВА. — Конференція заграничних міністрів Злучених Держав, Британії й советського союзу закінчилася, і Кордел Гол, американський секретар стейту, Антоні Іден, британський секретар заграничних справ, та Вячеслав Молотов, советський комісар заграничних справ, видали спільний комунікат про рішення конференції та чотири додаткові документи про справу, звязані з конференцією.

Каже заява, що на конференції порушено кожну справу, яку тільки предложила котра небудь сторона. У деяких з тих справ прийнято рішення, деякі тільки обговорено.

За найважливішу справу заява конференції признає ведення війни та припинення її закінчення. За другу найважливішу справу признає співпрацю цих держав по закінченню воєнних дій. Тільки через співпрацю цих держав можна досягнути мира та удержати політичний, економічний і суспільний добробут їх народів.

Конференція встановила теж машинерію для забезпечення найтіснішої кооперації трьох урядів при розгляді європейських питань, що виринають з поступу війни. У тій цілі конференція встановлює в Лондоні європейську дорадчу комісію для студювання тих питань і для роблення спільних припоручень трьом урядам.

Конференція теж установила дорадчу раду для справ Італії, до котрої попри представників трьох великих держав мають увійти теж представники „французького комітету державного визволення“.

СПІЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ВІЙНУ І МИР

У додатковій спільній заяві про ведення війни й мира, конференція заявляє за спільну акцію для ведення війни проти ворогів та продовження цієї співпраці для організації й вдержання мира й забезпечення по війні. Три держави мають поступати разом у справах, що відносяться до злаччів і розброєння ворога. Вони будуть кооперувати в справі умов, які треба накласти на ворога за порушення умови угоди. Вони признають потребу встановлення загально міждержавної організації, опертої на засаді суверенної рівности всіх миролюбних держав. По закінченню ворожих кроків одна держава не буде жвквати своїх збройних сил на території другої, хіба по спільних нарадах і під умовами, означеними в цій угоді. Вони будуть теж співпрацювати в справі обмеження зброєнь по війні.

ДЕКЛАРАЦІЯ ЩОДО ІТАЛІЇ

В особній декларації про Італію московська конференція заявляє, що конференція стапула на становищі, що в Італії має бути зовсім знищений фашизм і всі його впливи та що Італійський народ має мати нагоду установити собі урядові встанови на основі демократичних засад.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО АВСТРІЮ І ЖОРСТОКОСТІ

В особній декларації про Австрію конференція признає Австрію за першу країну, що впадала жертвою Гітлерівської агресії й тому признає потребу збільшити її з німецького панування.

У декларації про воєнні жорстокості конференція обіцяє потягнути до суду всіх німецьких урядовців, офіцерів і нацистичних діячів, що допускалися підчас війни жорстокостей.

По закінченню конференції попрошено Китай підписати рішення конференції, що цей і зробив через свого представника в Москві, перемінюючи цим три-державну конференцію на чотири-державну.

ГОЛ ПРОТИ ІЗОЛЯЦІОНІСТІВ

На пресовій конференції в Москві секретар стейту Гол заявив, що конференція докнала більше, ніж сподівалася. Він підчеркує, що постанови конференції є корисні для державних інтересів кожної держави, що брала в ній участь. Підчеркнув далі факт, що советські політики признають ізоляцію некорисну для Росії. Він признав вислід конференції ударом в ізоляціонізм деяких американських політиків.

Гол підчеркнув взаємну залежність Америки й Росії підчас мира.

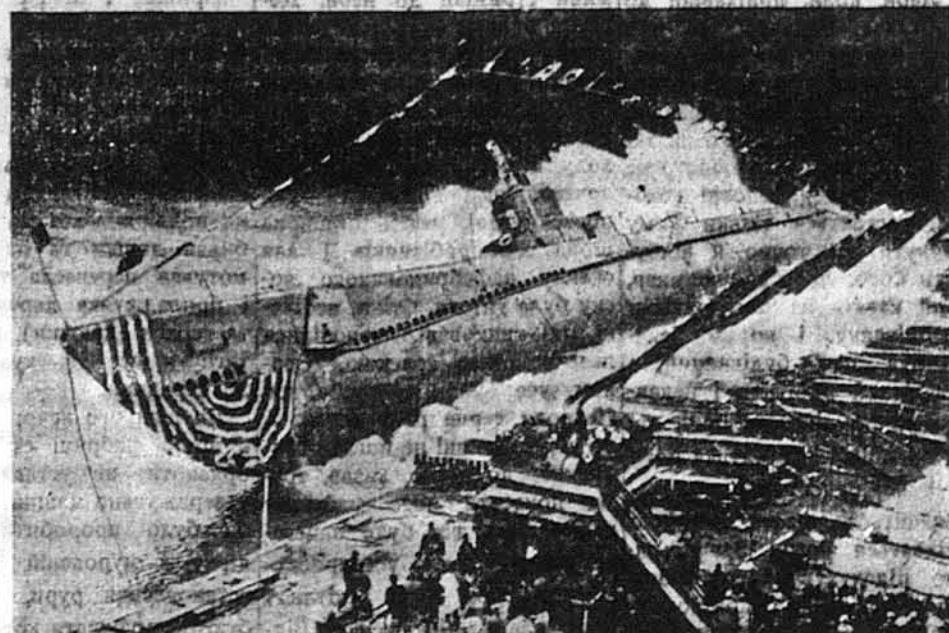
СЕНАТ ВІДНОСИТЬСЯ ПРИХИЛЬНО ДО МОСКОВСЬКОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ

ВАШИНГТОН. — Між сенаторами Московська Декларация викликала, як цього треба було надіятися, живе заінтересовання. Загально признають великі заслуги секретаря стейту Кордела Гола для цієї справи. Признають, що він мав далеко йдучі повновасти до переговорів і цілий зміст декларації витримав в межах цих повновастей. Однак деякі частини, головню артикул 6. про можливість створення міжнародної організації для втримання миру, будуть потребувати апробати сенату, поскільки текст декларації буде вміщений як міжнародний договір. В такому випадку є вимагана більшість двох третин голосів сенату. Але, кажуть сенатори з обох великих партій, над цим не буде спірки, бо сенат однаково приготує від себе резолюцію, прихильну до участі Америки в міжнароднім забезпеченню миру.

НІМЕЧЧИНА ПРО КОНФЕРЕНЦІЮ

ЛОНДОН. — Нацистичний уряд зрадлив-ввій глибокий сум спривоуду вислуду московської конференції передусім тим, що не подав своему населенню ніякої вістки про цей вислід. Населення довідалося про неї з британських радіових годин, призначених спеціально для Німеччини.

У своїх англійській пропаганді на радіо нацистичний уряд представляє московську конференцію як повну капітуляцію перед большевизмом. Никולי говориться теж про американську жадофу наживи й американський імперіалізм, котрий, мовляв, обмежує тільки удар американсько-жидівських претенсій і советсько-жидівського інтернаціоналізму.

СПУСКАЮТЬ НА ВОДУ американську субмарину „Гаммерд“ з доків у Манітовок, Висконсин.

АЛІЯНТИ НА БАВГЕЙНВИЛ

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВДЕННО-ЗАХІДНОМУ ПАЦИФІКУ. — Нова сполучена морська, повітряна й сухоземна операція на Соломонських островах закінчилася заняттям аліянтами залуви Цісареві Августі, на побережжю острова Бавгейнвилу.

Ця місцевість лежить усього 260 миль від головної японської бази на Рававілі, і тому генерал Мек-Артур визвав негайно японську флоту вийти на бій. Ця перемога посунула позиції Аліянтів на двіста миль ближче до ворожого центра.

Висадження аліянтських військ було видно для ворога несподіванкою, бо він не ставив ніякого справного опорю. Не давали про себе знаку теж ворожі позиції на островах Шортленд, 15 миль на південне від Бавгейнвилу, як попри них проїзджали наладовані військами аліянтські кораблі. Тепер ці ворожі позиції загрожені аліянтськими військами, висадженими на Бавгейсвил.

КИТАЙЦІ ЗДЕРЖАЛИ НАСТУП ВОРОГА НА ГУНАН

ЧУНКІНГ. — Китайські війська здержали наступ двох колон японської армії, що напірали на добування китайської провінції Гунану, що вважається головним доставцем рижу для Китаю.

У цих операціях китайські помагали значно американські й британські бомбовики. Аліянтський комунікат говорить про бомбардування ними Муїгіню, важної кінцевої залізничної станції, 70 миль на південний захід від Манделею.

НІМЦІ ПІМАНИ НА КРИМУ.

ЛОНДОН. — Червона армія піймала на Криму десятки тисяч німців, захопивши шийку Перекопу. Німців, що вирвалися з Криму, російські війська оточили на північ від Перекопу й часті їх перебили, а часті узяли в полон. Російський комунікат говорить про цю кампанію як битву винищення.

У закруті Дніпра нова російська офензива знищила 5,000 німців та добула велику масу повзів, гармат і троків. Червона армія дійшла знову до Дніпра коло Кахівки. Вона женеться за втікаючими німцями, котрі масово гинуть у ногайських степах.

Скорє захоплення Криму вважають тут найбільшим досягом Росії в цій війні. Не дивниця, що російські комунікати говорять про кримську кампанію з таким захопленням. Сповідуючи про забрання 60 місцевостей у ногайських степах, московський комунікат дадає, що там забрано в полон понад 6,000 ворожих офіцерів і воїків. Захоплення наново Криму поставить советську флоту наново в панування над Чорним Морем. Німцям остається тепер як одинокий відворот утєча морем або повітрям, але советська флоту такої утєчі може перешкодити.

Коло Кривого Рогу німці ще далі кидають до бою величезні сили піхоти й повзів, видно рішені боронити позиції до останнього воїка.

РУМУНІЯ В СТРАХУ ПЕРЕД РОСІЙСЬКОЮ ІНВАЗІЄЮ.

ІСТАНБУЛ. — Румунія приготується вже до наближаючої інвазії російських військ, котрої вона сподівається кожного дня тепер, як німецькі лінії над Дніпром прорвано. Румуни з Басарабії втікають масово. Уряд покликав до війська додаткові класи рекрутів.

БРИТАЙЦІ ЗОСТРИЛИЛИ НОВИЙ МОДЕЛЬ ВОРОЖИХ ЛІТАКІВ.

ЛОНДОН. — Підчас невеликого повітряного рейду німецьких літаків на Лондон уночі з неділі на понеділок британські протилетичні гармати зострили перший літак системи „Месершміт 410“, котрий Німеччина називає відповідно на британський скорий бомбовик-боевик „Москіто“.

Негайно по цьому рейді британські „Москіти“ вибралися до Німеччини на відплатний рейд. Били теж по нацистичних базах у Франції.

НІМЦІ ХВАЛЯТЬСЯ НОВИМИ ДОСЯГАМИ СУБМАРИН.

ЛОНДОН. — Берлінське радіо каже, що німецькі субмарини затопили протягом жовтня 39 торговельних кораблів на загальній тонаж 255,700, а всі морські й повітряні сили Німеччини затопили в тім місяці 52 торговельні кораблі на 301,700 тон.

АЛІЯНТСЬКІ БОМБОВИКИ БЮТЬ ПО ФРАНЦУЗЬКІЙ РІВІРІ.

АЛЖІР. — Аліянтські літаки, що мають бази в Африці, не можуть через негоду помагати аліянтським військам в Італії, вдарили по віддалених ворожих базах на французькій Рівієрі й в Альбанії.

ДАЛЬШИЙ НАСТУП АЛІЯНТІВ В ІТАЛІЇ.

АЛЖІР. — Серед сильних злив на цілому фронті пята й восьма армія посунулися значно наперед, загрожує ворожим позиціям коло Ісернії й Венафра. На деяких секторах поступ вносить 4 миль. Війська ген. Кларка захопили важне місто Теано.

"СВОБОДА" (Ukrainian Daily)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошення хоч мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
Подорожнє число три центи.		Three cents a copy.	
На рік	\$7.00	One year	\$7.00
На шість місяців	\$3.75	Six months	\$3.75
На три місяці	\$2.00	Three months	\$2.00
Число з суботи (з англійською частинкою):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	\$2.50	One year	\$2.50
На шість місяців	\$1.50	Six months	\$1.50
В Джерсі Сіті і Заграницю:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	\$10.00	One year	\$10.00
На шість місяців	\$5.25	Six months	\$5.25
На три місяці	\$2.75	Three months	\$2.75

Якраз на такі випадки

Часопис „Дейлі Диспеч” з пенсильванського міста Арнолд подав оноді новинку про нещасний випадок, котрого жертвою впади два українці. Як видно з присланого нам витинку часопису, на їх авто наїхав залізничний поїзд і, відкинувши їх на кількисот стіп з насипу залізничні поклівих їх так важко, що їх треба було відставити до шпиталю, де стан одного з них признано поважним, ба навіть критичним.

Подія сталася вночі з суботи на неділю. Секретар відділу 296. У. Н. Союзу, Михайло Земледух, вертався з Українського Дому, де були місячні збори відділу й збірка вкладок. З ним їхав в його авті буншій секретар відділу Василь Кузьмиха. Коли вони переїжджали залізничні рейки, на них ударив поїзд і струтив з о скарпу яких 114 стіп вниз та поволік їх авто яких 600 стіп. Пасажири поїзду кинулися рятувати жертви, але побачивши їх стан, повідомили поліцію, а ця поклікала амбулянс. Кажуть розслідники залізничні, що жертви видно не бачили сигналових світел на залізничній дорозі й не чули надходячого поїзду, що одначе можна приписати тому, що поїзд шов поволі й їхав узадгуз.

Дуже можливо, що вину за випадок важко комунебудь буде приписати, себто що тут маємо до діла з одним з так званих неминучих, чи невинуватих випадків, відповідальність за які тяжко на когонебудь зложити. Просто була пізна година вночі, коли людська увага, хочби як жива в день, ослабає, коли й ті, що ведуть поїзд, не добачують авта, а

ті, що ведуть авто, не добачують залізничного поїзду. В деяких краях такі залізничні випадки вважаються за звичайні біжучі кошти залізничної комунікації; в таких випадках жертви випадку зо залізницею, зглядно їх родини, мають право до відшкодування. В Америці такого закона не має. Тут залізниця, як усяке інше приватне підприємство, відповідає законно за ушкодженняя хіба тоді, як їй можна доказати недбалство.

Через те в Америці люди, що вибираються в до рогу залізницею, вибирають на протяг своєї подорожі забезпечення. Це розумніше роблять ті, які зна ючи з гори, що в Америці кожній людині просто не можливо обходитися без зустрічі зо залізницями, забезпечують своє життя навсе, так, що на випадок подібного випадку вони, зглядно їх родини, не поно силі би страшного маеткового удару, який правильно є всякий того роду випадок. Залізниця в Америці не одинока небезпека для пересічного чоловіка. Грозять йому подібні небезпеки й при їзді автом. Інколи, як у цьому випадку, залізниця й авто комбі нують свої загрози. Тому розумна людина, що дбає за свою родину, забезпечується тут заздалегідь у фінансово певній організації. Такою організацією є Український Народний Союз.

Що заставляло три великі держави до порозуміння

Каже Джеймс Рестон, лондонський кореспондент „Нью Йорк Таймсу”, що вістка про угоду трьох великих держав на московській конференції викликала в Лондоні загальне здоволення. Вважають її там певним знаком доброго початку для доброго діла, яким признають порозуміння між Британією, Злученими Державами й Росією. Всі немовби мають надію, що це порозуміння, яке зробило в Москві перші кроки, часом затиснитися дальше й обійме шенноє справи.

Люди в Британії здають собі добре справу з великих перешкод, які мала на своїй дорозі московська конференція. Були ними географічні, історичні, ідеологічні й філософські інтереси, погляди, наставлення кожної з трьох альянтських держав. Ці різниці розводили їх від себе, не давали зо собою співпрацювати. Колиж тепер три великі держави все такі дійшли до якогось порозуміння, то це вважають доказом, що рівнобіжно з силами, які працювали проти співпраці, були сили, які перли ці держави до співпраці.

Рестон вичисляє три більші сили, які заставляли Америку, Британію й Росію шукати о снов для ефективної співпраці.

Найважливішу силу, яка працювала для британсько-американсько-російського порозуміння, Рестон добаває в німецькій армії. Правда, ця армія тепер знаходиться в важкому положенні. Можна сказати, вона ще ніколи не находилася в такому лихому положенні. Це признають навіть нацистичні пропагандисти й оборонці. Одначе, не дивлячись на її важкий стан, на великі втрати людей, амуніції,

припасів, вона всеще представляє страшну силу. Супроти такої сили Альянти не бачуть іншої ради, як об'єднатися навіть проти своїх традиційних різниць.

Другою силою, що зближує великі держави, це факт, що Америка, Росія й Британія це три імперії в світі, котрі через війну можуть багато втратити, а získати можуть дуже мало. За протяг останнього покоління Росія пережила дві війни й одну кроваву революцію, а тепер стоїть перед довгою й важкою боротьбою за відбудування на заході своєї великої промислової імперії, котру в значній мірі знищили німці. І Росія й Британія й Злучені Держави однаково потребують тепер мира. Росія потребує двох поколінь мира.

Цей мир Росія може дістати тільки дорогою кооперації з Америкою, Британією й Китаєм. У співпраці з ними вона має не тільки нагоду розбити два головні вороги Росії, на заході Німеччину, на сході Японію. Крім цього вона може добути собі приязнь тих держав, які одинокі по розбиттю Німеччини й Японії могли би загрозувати Росії як вороги.

Третьою силою, що перла три держави до порозуміння, це страх перед анархією в Європі. В Європі під пануванням нацистів розвелось страшне знищення. Принаймні трицяць мільонів людей прогнано з їх домів. Великі держави переможено й поділено. Розбито родини, розділено чоловіка від жінки, діти від родини. В деяких випадках виривано самі основи цивілізації з корінням. По таким знищенням наступає з природи річє анархія. Страх перед цєю анархією заставляє три держави до взаємного порозуміння.

У порівнянні з цими силами, що заставляють великі держави до співпраці, є сили, які розводять їх, одначе вони розмірно багато слабші. На самому переді між ними є питання границь Польщі. Британію можна вважати заінтересованою в цій справі більше, ніж інші держави, бож прецінь Британія пішла до війни, принаймні в теорії, щоб дати поміч Польщі, для піддержання засади, що ніяка держава не сміє бути позбавлена іншою державою силою зброї своїх границь.

Проти згоди промовляло битеж припущення, що на випадок якоїсь суспільної революції в котрійсь з визволених держав Росія могла би зайняти одно становище, а Британія й Америка — інше.

Проти цього промовляла й різниця, а принаймні можливість різниці, в становищі супроти російських претенсій щодо західної границі над Балтиком або на Басарабії. Вагаал між Росією й Німеччиною є полоса землі, на котрій живе коло 110 мільонів осіб, супроти котрих Росія підносить різні претенсії, домагаючись одних країв як давних російських провінцій, а інших на основи національного принципу. В одних випадках ці претенсії важко погодити з певними засадами справедливості. В інших угода мала би бути хіба поломанням цих засад. Тому в Лондоні вважають розумною постановку конференції в Москві, про створення постійного тіла, на яко-

„БАВИЛОНСЬКА ВЕЖА” НА СЛУЖБІ АМЕРИКИ

Існує на світі 2,796 різно родних мов. Через них земний глоб став більшою „бавилонською вежею”, ніж ця, що її згадано в біблії. Ця вежа стає докучливою, коли внаслідок транспортних винаходів світ меншає. Війна довела до зближення тільки народів, що ім затісно, а труднощі більші, як один одного не розуміє. Вислід цього такий, що тепер багато більше американців учить чужинних мов, ніж колинебудь в історії. Крім цього йде безупинна агітація за „глобальне думання”. Вже нема окремого американця, який може обійтися без кого іншого. Світ стає більше взаємно-залежний, ніж колинебудь перед тим.

Управа американської військової флотії зорганізувала класи для вивчення чужинних мов для потреби свого боевого моряцтва-маринарив та для своїх летунів по всіх закутках земного глобу. Армія нараховує, що більше ніж мільон воюєк були „виставлені на небезпеку” уживати чужі мови й тому треба було дати ім елементарне знання потрібних мов. Для тих, що роблять поступки в науці, засновують вишні курси.

Між інтересованими приймається розуміння konieczности знати чужі мови. Вищі військові достойники будуть мати багато клопотів з чужинними мовами, коли вийдуть до теперішних окупованих ворогами країв. У Вашингтоні одна школа чужинних мов вела вже науку німецького. Жінки офіцерів радо записуються на науку цієї мови. Од на одній потайки шепче: „Мій чоловік призначений на командаря в Берліні, тому вчуся по німецьку”.

Прилюдні школи звертають увагу на знання мов.

Ніколи перед тим прилюдні школи не звертали таку увагу на konieczність вивчення чужих мов, як це роблять тепер. У стейті Тексас перейшов в легіслатурі закон, щоб у початкових прилюдних школах примусово вчити єспанської мови. У деяких стейтах учать мови наших воєнних співвоєвників, напр. італійської мови, у вищих школах. Повстають наче гриби по доці приватні школи чужинних мов. Школа мов

му подібні справи мають бути всесторонньо передискутовані. З тої причини висліди десятидnevної конференції в Москві вважають справді кольосальними.

Берліца, що має свої класи по цілій Америці, звідомляє, що нагло люди почали домагатися науки чужих мов і вже витворено п'ять нових шкіл, а це в Ньюарку, Питсбургу, Ст. Луїсі, Сінсінаті, Сан Френсиску. Незабаром Школа Берліца отворить теж філії в Канзас Сіті, Даласі і Гюстоні. У Нью Йорку в школах Берліца учитьсє два й пів раза тільки учнів, що минулого року. Деякі цивільні особи учатьсє чужих мов для потреб уряду, от як ті, що вчилися по португальські, коли мали йти в Бразилію переводити розшуки за природною гумою. Одін геолог учитьсє 16 годин денно китайської мови, маючи таємне назначення. Дипломати, сенатори, бізнесмени вчатьсє чужих мов для практичної ціли, а багато інших осіб учатьсє, щоб подорожувати по світі після війни. У деяких містах повстала „чужомовна гарячка”, як от у Вашингтоні. Там учє вчиться мов один по одному, бо „така мода”. Між собою вони з французька „парле-вузають”. Методи вивчення цілком відмінні, ніж бували досі. Колісь починали від азбуки, тепер починають від розмови, без огляду на граматику.

Військова метода науки чужих мов.

Управа армії склала свою методу для науки мов. Тут можна вивчитися основних зворотів мови упродовж 15 лекцій. На початок введено науку 38 мов, а в кожній мові треба вивчитися 350 підставових зворотів. Учать таких фраз, яких може потребувати парашутист, колиб так опинився серед чужого населення. Отже треба вміти поздоровити, стійкого, відитися, прочас, напрям дороги, про харчі і т. ін. Для кожного курсу видаді книшенкову книжечку з розмовами й двома фотографічними рекордами. З таких рекордів учень може вчитися мови так довго, як лише хоче і де захоче. Досі управа армії розіслала 112,000 таких рекордів.

Університети піднялися вчити офіцерів армії та флотії чужинних мов, а при їх доповіді вчатьсє вже цілі полки одної чи другої мови гуртом.

Наука мов як зброя в боротьбі.

Донедавна армія вважала знання чужих мов за спорт, але тепер це знання перемінюється на зброю у боях. Знання мови ворожого краю може

врятувати нераз життя американському воюєкови. Воюєки можуть стрінутися з людьми, котрі знають лише по арабські або по португальські. Вони йдуть на відпустку до міст, де говорять по єспанські або китайські. Вони беруть у полон ворогів, які говорять лише по німецьку, чи японські. В деяких союзних краях говорять лише по російськи, українськи, польськи, французьки, китайськи. Мов учать тепер і в часі уральовів, в часі шпитальної курації, оттак для розривки, але з далекоюглюю цілком.

Ужиток фонографічних плит до науки мов.

Через розповсюдження заінтересовання в чужих мовах, почався наглий розквіт бізнесу з продажом фонографічних рекордів. Один шакаговський підприємець каже, що він продає фонографічні плити з лекціями науки для 18 чужинних мов. Найбільше рекордів продає з єспанськими лекціями, потім з німецькими, французькими, російськими, італійськими, японськими, китайськими. Цілий „сет” фонографічних рекордів для науки однієї мови коштує \$52.

Американська Рада Наукових Товариств рішила прийти в допомогу уряду Америки при науці мов, у той спосіб, що придбала цілий „запас” учителів для стратегічних мов. Для університету Мишиген звербовано на приклад 9 сіамських студентів, від котрих учителі навчилися сіамської мови, щоб вчити інших. У такий та інші подібні способи придбав університет вчителів для 30 чужинних мов, які були, є або будуть потрібні в часі воєнних операцій, як от знання арабської мови в Північній Африці. Поволі шезає в Америці страх перед труднощами вивчення чужинну мову, а це теж важний поступок в американській психіці.

НІМЦІ ВИМОРДУВАЛИ ВІСІМ ТИСЯЧ УМОВО ХОРИХ В ГАМБУРГУ.

СТОКГОЛЬМ, Швеція, (О-НА). — Шведська газета „Троц Аль” надрукувала вістку, що після того, як альянтська воздушна сила збомбардувала Гамбург, німці розстріляли вісім тисяч умово хорих пацієнтів в місцевому шпиталі. Вимордувавши хорих людей, нацисти повідомили їх родин, що пацієнти згнули в часі „терористичного альянтського рейду”.

Газета каже, що кількох лікарів мало це бачити і потому передали цю вістку до Швеції.

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

63)

XI.

Діла йшли дуже добре. Леон Гаммершляг ходив, не дотикаючи землі з гордості і радости. Все йому вдалося швидко, і хоч це був тільки початок головного діла, то вже той початок віщував добре пр вдачу цілости. І так поперед усього від „Воскової Спілки” з Росії Леон одержав ось яку звістку: „Постачайте черезину, коли можна, ше й перед контрактним терміном. Спілка уладила шасливу штуку. При допоміж, знаєте, відомих тутешніх способів нам удалось заключити з св. синодом контракт на доставу черезини до православних церков. 100,000 кавші зложено. Ждемо від вас вісти, коли буде готовий перший ладунок”.

он мов на крила піднявся. Знається, діло урuntuване міцно і тривко. Він зараз же рушив до Борислава, щоб поглянути, як стоїть будова фабрики. По дорозі він дуже бідкав, що будова ше аж через тиждень має бути готова і що не можна так-таки від завтра зачати фабрикації воску. Що ціла та фабрикація була властиво контрафакцією, обманством, про це Леон ані крихти не думав. Почуття справедливости було в нього взагалі дуже неясне, а вжеж того почуття, що існуючі постанови й державні приписи обовязують у чимнебудь усякого громадянина, цього почуття в Леона, як і взагалі в інших власників, ледве чи був і слід якийнебудь.

За улаштуванням усяких біжучих діл у Дрогобичі, особ-

ливо за ваходами при закупуванню сирого воску від різних дрібних власників, Леон уже більше як тиждень не заглядав до Борислава і не знав, що й як там діється. Він у всім поклався на Бенедя, переконавшись вже попереду, що своє діло він робить совісно й добре. Але як же здивувався Леон, коли, приїхавши до Борислава, побачив, що при новій будові робітників нема, крім кількох, що докінчували побивати дах, і коли Бенедьо вийшов супроти нього з завданням, що його діло вже скінчене, будова вповні готова й остається тільки йому оглянути все точно й відпустити його. Леон сам не знав, що й казати на таку радісну несподіванку, і колиб Бенедьо був „пан” будівничий, а не простий робітник і недавній мулярський помічник, він був би обняв і вицілював його з великої радости.

Значиться, щастя незмінно всміхається йому! Значиться, воно підслухує його таємні думки й бажання і, мов коханка, біжить наперед нього, щоби в одну мить сповнювати їх!

Радість широко розлилася по Леоновім обличчю. Він почав дякувати Бенедьови і пішов з ним оглядати будову. Вона стояла перед ним у всій своїй показності: довга-довга, низька, з невеличкими дверми й віконцями, що позирали дезде, мов присліпувати злодійські очка. Два височезні комини стриміли до неба. Довкола будови була досить обширна площа, обведена височезним парканом, з широкою брамою для візду і вузькою фірткоюю обчід для проходу. Площа була гладко втолочена, ями-вапнярки були позасипувані, навіть обширна шопла для робітників і для складу нафабрикованого воску була готова. Стіни, небілені, ані тиньковані, червонілися ясночервоною краскою. Словом, усе було, як треба, аж Леонові серце радувалося. А до середини він не йшов оглядати — до цього, казав, треба привезти мого майстра-нафтанника, він буде найліпше знати, чи так усе зроблено, як треба. Рури і кітли і всі прилади, замовлені у Відні, вже надійшли були і стоя-

ли на площі у величезних паках. Леон не дав і відіхнути ні собі, ні коням, — негайно пігнав назад до Дрогобича, щоби привезти Шеффеля. Бенедьо за той час мав прилагодити робітників, котрі за проводом Шеффеля нині ше поставили й повмурували кітли та машини.

Приїхав і Шеффель. Оглянув нутро фабрики, розмірив, що, як і куди, і висказався дуже похвально про будову. Леон ходив слідком за ним та тільки поцмокував і руки засукував. Бенедьо тим часом з нанятими робітниками порався на подвір'ю коло машин, розбивав дошки та пакки, розмотував перевесла та шнури й приладжував деревяні вали та дереги (дрючки), щоби затягнути все те, куди треба, до середини.

До пізнього вечора тривали в новій фабриці стукання та брязкоти: це уставлювано й утверджувано машини. Де треба було проробити більшу дірку в мурованій стіні для встановлення рури, де треба було підмурувати котел до належного становища, — Шеф-

фель примірював і запоряджував, а Бенедьо з робітниками виконував його запорядки. Вкінці з настанням сумерки все було готове.

Леон і Шеффель ше стояли в середині фабрики. Світло невеличких воскових каганців миготло, відбиваючись сотнями іскор в блискучім череватім кітлі з полірованої міді. З кутів піднімалися бовдури пітьми, звисали з дерев'яної голої стелі, немов грозячи привалити собою тих кілька славбо блимаючих точок.

— Так завтра зачнете? — спитав з задуми Леон, поблудивши очима по тих темніючих просторах, по тім гнізді, в котрім мали вигрітисє і виключитисє його золоті сні.

— Зачнетсє, — сказав Шеффель. — А робітники готові? — А, правда, робітники, — сказав Леон. — Ну, будуть і робітники. Тепер того зліля в Бориславі досить.

— А тільки, знаєте, — сказав Шеффель, — наше діло тее, не зовсім ясне. То треба нам постаратисє про кількох, принаймні трьох робітників таких, на котрих можна би зо-

всім спуститися. То є, щоби де не розбалакали, не наплели що. Тих умістити треба у головній відділі дистиларні, хемічній коморі, де, знаєте, конечно виробляється черезина. Щоби інші робітники думали, що це простий парафін. О те постарайтеся!

(Дальше буде)

ОРВИЛ РАЙТ З НАГОДИ 40-ЛІТТЯ СВОГО ЛІТАКА.

НЬО ЙОРК. — Перший полет літаком відбувся в Америці 17 грудня 1903 р. Два брати Орвил і Вилбор Райт злетіли на літаку свого винаходу Кіті Гок у Дейтон Огайо. Знагоди 40-ліття полету репортер Гералд-Трибун, Фред Келі відвідав 72-літнього Орвила Райта в його ньюйорськїм бюрі і запитався, чи він не жадує свого винаходу, який тепер наносить тільки нещастя. Орвил відповів, що він зовсім здоволенний винаходом. Це, що літака вживають тепер на нищення людей, від нього незалежне, подібно, як огонь нищить мільйон людського майна, хоч огонь це найпотрібніша річ в людському життю.

ДО СКООРДИНОВАНОЇ ПРАЦІ ДЛЯ КРАЄВОГО ВОЄННОГО ФОНДУ!

Кампанія за Краєвий Воєнний Фонд тепер у повному розгоні. Наш президент Френклін Д. Рузвельт відозвався до населення Злучених Держав, щоб воно щедрами датками підтримало цей фонд. Прибутки з цієї кампанії передади будуть до Об'єднаних Службових Організацій (ЮСО) для підтримання нашої та для вигоди наших збройних сил. Частина фонду піде на допомогу акцію серед наших союзників та співвоюючих з нами народів. Кампанія має покінчитися у річницю нападу на Перл Гарбор, себто 7 грудня 1943 р.

Не годиться легковажити Краєвий Воєнний Фонд, бо це есенціональна частина воєнних змагань. Коли воєн не має вигоди, ні відпочинку, ані не має опіки, він душевно неспосібний воювати. Отже треба йому допомогти в кожному напрямку. Його свідомість, що про нього пам'ятає громада, дає йому запалу до чину, до посвяти.

Первiсний Український Конгресовий Комітет, складений з урядників чотирьох українських краєвих бенефітивних організацій, дав приклад усім іншим українським організаціям, як складати жертви на такі цілі, бо призначив усю решту своїх грошей на Краєвий Воєнний Фонд на підставі резолюції, ухваленної на останнім своїм засіданні в Гарисбургу дня 2. вересня 1943. р. Зреорганізований Український Конгресовий Комітет Америки теж заявив, що він цілим серцем підтримує акцію за збірку на Воєнний Фонд. Він переконав, що всі організації та товариства, репрезентовані Українським Конгресовим Комітетом, візьмуть теж енергійну участь у цій збірці.

При такій загальній акції треба координації, спільної планової акції. Особому Український Конгресовий Комітет назначив мене головою окремої комісії для переведення збірок на Краєвий Воєнний Фонд. Конгресовий Комітет не назначив якоїсь означеної суми гроша, яку мають американські українці зібрати на Краєвий Воєнний Фонд, всежтаки ми надіємося зібрати хоч 100,000 дол. від українських одиниць та організацій у Злучених Державах. Коли ми пінемо негайно згармонізовану та розумно уляновану акцію, ми без великого труду досягнемо нашу ціль.

У виконанню цього зазиву хай кожна українська громада складе свій місячний план акції, колиб ще досі його не мала. У першу чергу хай повстануть окремі комітети для цієї акції. Екзекутива комітету або організація, що переводить таку акцію, хай више своє ім'я й адреси до Івана Панчука, голови Комісії Воєнного Фонду при Українським Конгресовим Комітеті (Mr. John Panchuk, chairman Ukrainian Congress National War Fund Committee, 5911 Harvard Rd., Detroit (24), Michigan). Через зголошення своєї участі в кампанії й зареєстрування збірок на цю ціль буде можна мати загальний перегляд української акції в цілому краю. Скоро лише дістанемо звіти, оголосимо їх прилюдно.

Як правдиві американці ми не сміємо занедбати цього обовязку. Як американці українського роду ми віміємо глибоко відчувати терпіння українського народу в Європі і тому будемо пильно слідити за тим, яка частина фондів буде призначена на чужинну допомогу. Правда, досі ми не маємо Українського Воєнного Допомогового Комітету, однак Український Конгресовий Комітет приготував створити таку українську допомогову установу. У межичасі ми вже підготуємо шлях під таку акцію тим, що заскарбимо собі прихильність між американським загалом, складаючи на загально-американський Краєвий Воєнний Фонд.

Отже тому то так важке, щоб ми відали вказати нашу участь в цій акції, подібно, як вказують її мільйони українців, що воюють ці героїськи по стороні Об'єднаних Держав. Сповним прикладом наш обовязок тут, щоб дорівняти праці й посвяти українців в Європі, котрим у їхніх героїських боях мало що може дорівняти. Треба теж надіятися, що європейські українці дістануть свою пайку з фондів призначених для чужинних агенцій з каси Краєвого Воєнного Фонду. Цього можемо добитися лише через співпрацю в цій справі з нашим Українським Конгресовим Комітетом Америки.

Іван Панчук, голова Комісії Краєвого Воєнного Фонду при Українським Конгресовим Комітеті.

З Домашнього Фронту

Якби ви часом знайшли чужу Пайкову Книжку, то вкиньте її в поштову скринку.

Бюро Адміністрації Цін заявляє, що воно зробило з поштовим департаментом угоду, на основі якої кожний, хто найде чужу пайкову книжку, може кинути її до поштової скринки без марки і без коверти.

Почта згодилася доручити згублені пайкові книжки за оплату п'ять центової марки. Як хто найде чужу пайкову книжку і кине її на пошту, то почта доручить її адресатові, а як його не найде, то почта передасть цю пайкову книжку до найближчого офісу воєнних цін і пайкової ради.

Впливайте на робітників воєнного промислу, щоб не покидали занятя.

З усіх сторін приходять вісти, що робітники воєнного промислу, і дуже важного цивільного промислу, покидають свої заняття і, наслідком того упадає продукція потрібного воєнного матеріалу.

Урядовці комісії воєнної людської сили кажуть, що це діється через брак відповідної транспортації, брак відповідних помешкань й інших недотач в місцях, де знаходяться заводи воєнного виробництва. Уряд звертається до громадян в переселених районах, щоби були ласкаві помагати шукаючим помешкань робітникам. Як ідете до праці автоматом, то беріть з собою сусідів,

якщо вони працюють разом з вами. Помагайте в своїй громаді і своїй фабриці збільшити воєнні зусилля як, і чим можете. Головно впливайте на своїх товаришів по праці — не покидати праці у воєнній індустрії.

Завідатель ОПА заперече поголоскам відносно купна черевиків.

Головний завідаель ОПА, Честер Бовлс, заявляє, що кружляючі поголоски про те, що нібито пайковий значок купно черевиків, число 18, може бути уневажний в протязі 24 годин — є неправдиві. Якщо зайде потреба його скасувати, то публіка буде повідомлена урядово тридцять днів наперед.

Минулого місяця ОПА зробила заяву, що пайковий значок число 18 що кінчиться з днем 21. жовтня, як це було уплановано, але що він буде добрий на купно черевиків так само, як і пайковий значок № 1, з книжки № 3, (той з аеропляном), який входить в життя з днем першого листопада.

10% SAVED NOW OR 100% TAKEN BY THE AXIS LATER! BUY WAR BONDS

КУПУЙТЕ ВОЄННІ БОНДИ

НІМЕЦЬКА ГОСПОДАРКА В ОКУПОВАНИХ КРАЯХ

У Норвегії.

СТОКГОЛЬМ, Швеція (ОНА). — Останніми часами в шведській пресі появляється все більше і більше статей в обороні норвезького народу. До Швеції прибуває велике число норвезьких втікачів, які оповідають, що німці зовсім не тямлять, що роблять і поводяться в людми, як з худобою. Кожна програма на російським фронті битва виводить німців з рівноваги і вони мстяться на безбороннім норвезьким населенню.

Втікачі оповідають, що найбільше терплять ті люди, що перед війною належали до ліберальних і робітничих організацій. Німці мають їх список і, як тільки їм забачнеться на кимось пимітяться, що зараз арештують бувших лідерів робітничого, чи соціалістичного руху і закидають їм ширення в краю комунізму.

Як де станеться німцями шкода, або як хтось вбе поліційного урядника, то в першу чергу арештують тих людей, що давніше займалися громадською організаційною працею. Мовляв — хтож, як не вони забили німецького поліціанта? Кажуть, що норвезькі тюрми й концентраційні табори переповнені невинними людми, а контрольоване німцями радіо постійно голосить, що норвежці радо і щиро співпрацюють з окупаційною німецькою владою.

Шведська преса, яка є добре поінформована про німецький терор в Норвегії, пише, що німці колись будуть за те дороге платити. Войн, лише „Свенска Моргенблядт“, ще не розуміють того, що чим гірше німці зунаються над норвезьким народом, тим гірше він колись буде над ними знущатися. Німці повинні знати і бачити, що вони вже війни не виграють. А як їм прийдеться з Норвегії втікати, то що тоді буде? Чи вивольоний норвезький нарід буде стояти з заложеними руками і дивитися, як вчорашні його кати машерують? Ні. Він добре тямить заповідню йому німцями кривду і як прийде час відплати, то вони з цілими головами відті не вийдуть.

Більшість шведської преси тепер зовсім ясно і широко боронить норвезький нарід перед німецькими варварами і не боїться ніяких репресій. Давніше цього не було. Німці ще були сильні й шведській уряд просив пресу не дразнити німців. Тепер вже цього нема. Німці, правду кажучи, ще не побиті, але війни з Швецією вести не можуть. Шведи це знають і тому пишуть те, що думають.

У Польщі.

ЛОНДОН. (ОНА). — На співа до Лондону польська підземна преса принесла вістку, що німці вже вішають не тільки польських мужчин, але й жінок. Одна з підземних газет пише, що німецькі поліцаї недавно повісили у Варшаві десять осіб, між ними чотири жінки. Чим більше совети німців бють, тим більше число поляків вони вішають. І то за щобудь. Німецька поліція в Польщі має велике право і робить, що хоче. Проти неї нема ніякої сили. Що вона скаже і вирішить, так мусить бути. Розуміється, що про форму є і суди, але завжди йдуть по стороні поліції. Німці себе розуміють і йдуть собі на руку. Вони знають, що прийшли до Польщі винищувати польський нарід і роблять це з диявольською вирахованістю.

Німецька окупаційна влада в Польщі відзначилася тим, що в першу чергу систематично переслідує і винищує про-

Нію Йорк і околиця!

25-ліття проголошення Української Держави на західних землях України

обходитимемо

ЛИСТОПАДОВИМ КОНЦЕРТОМ

У НЕДІЛЮ 7. ЛИСТОПАДУ 1943 Р.

у WEBSTER HALL, 119 East 11th Street, NEW YORK, N. Y.

ПОЧАТОК 7:30 ВЕЧЕРОМ.

Програма буде складатись зо: сольоспівів, промов українською і англійською мовою, вокального ансамблю і декламації. Цей самої неділі укр. кат. церква Св. Юра обходитиме День Жовніра Архїєрейською Службою Божою, походом, відслоненням Пропамятної Таблиці, панахидою і ввечерю, з якої всі вірні владуться на концерт. Також в укр. прав. церкві Св. Володимира буде відправлена Служба Божа, а зараз по Службі Божій буде панахида за поляглих героїв.

Щоб ушанувати якслід українських героїв, що віддали своє життя за ідею Першого Листопаду, надіємось, що все свідоме наше громадянство прийде громадно на це велике свято української державности.

Об'єднаний Комітет Українсько-Американських Організацій м. Нью Йорку.

людми і доказати, що він є такий самий, як і вони. Католицька церква вже пробувала протестувати проти такого насильства, але це нічого не помагає.

У Хорватії.

ЛОНДОН. (ОНА). — З Берна надійшла вістка, що хорватський нарід вже має досить „незалежної державної влади“ і бунтується проти неї. В різних частих краю появляються партизани і вбивають не тільки німців, але й своїх власних державних урядовців. Партизани втязивають їх зрадниками свого народу і пишуть на стінах і мурах крейдою, що як хорватські квізлінги не покинуть співпрацювати з окупантами, то кожний з них наложить головою. Німці, кажуть хорватські партизани, створили „незалежну“ хорватську державу на те, щоби їм було легше її грабувати. Хорватські націоналісти злакомилися на „незалежність“ і сьогодні виконують роллю гітлерівських поспіак. Бо фактично Хорватія не є ніякою держа-

вою, а маленькою нацистською колонійкою, з якої гітлерівці вивозять все, що їм під руки попаде. А хорватські „державники“ ходять хата в хату і реківують в своїх людей хліб, збіжжє, вочі, дріб і масло, кажучи, що німецька армія цього потребує.

З того приводу серед населення є невдоволення і воно бунтується проти „своєї державної влади“. Анте Павеліч, кажуть, є так зневажливий, що він без поліційної охорони навіть на двір не показується. Його пильнують спеціально вишколені гестаповці, а як куди виїздить, то разом з ним вибирається ціла рота поліції. Німці вже збагнули, що з Павелічем далеко не заїдуть і вже двома опадими зверталися до відомого селянського провідника Владка Мачека з пропозицією прийняти позицію вождя хорватського народу і стати на чолі так званої хорватської держави.

Владко Мачек вислухав пропозиції, подякував за довіру, і сказав, що добрий кожух, але не на нього шитий. Мачек не хотів бути люкаем берлінських бандітів; не хотів бу-

ДОРОГОШННА ВОДА.—Населення Неаполю через цілу добу по вході аліантських військ до міста, товпилося коло водопроводів, аби дістати води. Німці були поспули водопроводи, а британські інжиніри направили водопроводи.

ЯК СКЛАДАЮТЬ ЮВІЛЕЙНИЙ ДАР „СВОБОДИ“?

Дальші жертви зложили на „Ювілейний Дар „Свободи“:

Максим Хомицький, Спінк, Н. Й. \$2, Розалія Вецал, Вунсакет, Р. Ай. \$1.

Г. Підскальний, збірка у від. 363. У. Н. С. в Оліен, Н. Й., \$11.50. На цю суму зложили по \$1: Г. Підскальний, О. І. Ванців, М. Луційшин, Ст. Васильків, Дм. Мішанець, Анд. Лялюк, П. Пилипів, Ів. Адамів, Дм. Базів, Ів. Скробач (мол.), Ів. Базів, Гр. Непорадний, а Федь Челядин 50 ц.

М. Маркевич, секр. від. 381. У. Н. С. в Денбері, Конн., \$7, із місячного зібрання на 17. жовтня, коли то предс. Юсиф Вовк заохотив членів, щоб помогли „Свободі“ в теперішній дорожничі. По \$1 зложили: Й. Вовк, М. Рудій, Т. Харит, М. Маркевич, Д. Іванушка, М. Лукашевич, С. Свєрюк. При посылці дописані желання: „Нехай живе „Свобода“ других 50 літ“.

Петро Гринишин, Асторія, Л. Ай., \$2. („І желаю прожити ще других 50 літ і більше“).

Хорватія не є ніякою державою, а маленькою нацистською колонійкою, з якої гітлерівці вивозять все, що їм під руки попаде. А хорватські „державники“ ходять хата в хату і реківують в своїх людей хліб, збіжжє, вочі, дріб і масло, кажучи, що німецька армія цього потребує.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ І РЕДАКЦІЇ „СВОБОДИ“

Для справного і скорого поагоджування листування, в справах, що відносять до редакції і адміністрації, просимо всіх читачів адресувати всі листи на ім'я „Свободи“. Адресовані листи на ім'я котрого-небудь редактора, чи управителя, спричиняють не потрібну проволочку в поагодженню справ.

ти зрадником свого народу; за якого права і волю він довгі літа завзято й неохотно борюва.

Д-р Владко Мачек сидить у тюрмі, замкнений своєрідними хорватськими націоналістами під закидом, що він небезпечний радикал. Мовляв, влади не слухає і тоталітарної влади не признає.

ПІДПІРАЙТЕ БІЗНЕСМЕНІВ, ЩО ОГОЛОШУЮТЬСЯ В „СВОБОДІ“. А ТИМСАМИМ ПІДПІРАЙТЕ „СВОБОДУ“.

УКРАЇНСЬКІ СТІННІ КАЛЕНДАРІ НА 1944 РІК

- У гарних кольорах
- Календаріом друкован українською мовою
- Свята означені читким червоним друком

Ціна 25 ц. один

Надежність треба посылати разом із замовленням На С. О. Д. не висилаємо:

- [ ] Гетьман Мазепа на коні
  - [ ] Заснітані козаченьки
  - [ ] Тарас Шевченко — Кобзар
  - [ ] Христос добрий пастир
  - [ ] Серце Пресвятої Діви Марії
  - [ ] Серце Ісуса Христа
  - [ ] Вашингтон і Лінколн
  - [ ] Бетси Росс шне Американський прапор
  - [ ] Гірське село в Америці
  - [ ] Зимовий вид — вішалки на прогулку
  - [ ] Діти, що їх ангел стереже
  - [ ] Чотири різні форми Американської армії з прапорами.
  - [ ] Статуя Свободи і Американський Прапор
  - [ ] Діточий марш до побіди
  - [ ] Ой післала мене мати до керниченьки
  - [ ] „Рождество Твоє, Христе Боже наш“
  - [ ] Тайна вечєра
  - [ ] Пречиста Діва Марія
  - [ ] Хлопець грає на сопілці, пташки приспівують, а лавці і крілки танцюють.
- Замовлення слати на адресу: „СВОБОДА“ Р. О. BOX 346 JERSEY CITY, 3, N. J.

Марія Лаврик АКУШЕРКА

КОТРА ПОКІНЧИЛА СТУДІЇ У ЛЬВОВІ, тепер отворила свій ВЛАСНИЙ ОФІС:

2519 W. 4th Street, Chester, Pa.

Критичні думки про Котляревського

Коли поминаємо мертвих великих духів, ми звичайно побільшуємо їх значення та заслуги — коштом їх попередників і наступників. Але Котляревському справді стала велика кривда. Коли заглянути до наших історичних письменств, шкільних підручників чи нечисленних студій на цю тему, то знайдемо лише стереотипні фрази про „першого письменника, що почав писати народною українською мовою“, про „картину стародавнього українського побуту“, що він увіковічнив у своїй „Енеїді“ — і більш нічого. Його світогляд, його стиль, його поетика, його словник — ці всі питання лежать облобом. Його „Енеїду“ читають, його „Наталку-Полтавку“ грають, але коли спитати кого, чи Котляревський є нині письменником актуальним, то відповідь напевне випаде негативно.

Отже з цією скромністю, яка личить нефаховому історичному письменству, але і з цією рішучістю, на яку має право кожна свідомо людина, дозволяю собі висловити „єретичну“ думку, що Котляревський є нині найактуальнішим письменником нашої старшої доби. Неактуальним його зробила східно-українська, а за її прикладом і західно-українська літературна критика, яка йдучи за російськими прикладами народницької й понародницької доби, завзято ставила в письменника на перше місце його „напрям“, його дидактичні наміри, а вже на друге чи й на останнє місце його поетичний світ, його майстерність, його власні переживання. Мовлячи: „поетом можеш ти не бути“, „но громадянином быть обязан“. На цій спекулятивній побудові „єретично“ кривляючи свою поетичну вбогість сірою мужицькою святиною і тим дистанцюючи у перенні дани українського Парнасу. Але правдиві поети, яким совість не дозволяла пускатися на такі спекуляції, не знаходили признання в наших літературних критиків та істориків, бо ці не знаходили в їх творах слів „боротьба“, „кати“, „воля“ і т. д. Такі письменники були для них „естети“, прихильники гасла „мистецтво задля мистецтва“. У цій категорії опинився за якийсь час і Котляревський, бо критика народницького чи марксистського напрямку не могла собі дати з ним ради. До боротьби він не кликав, катів не проклинав, волі не оспівував — то що було з ним робити? Правда, читати його було приємно, дивитись на його стареньку „Наталку“ було куди приємніше, ніж на високодраматичні твори патріотичних драморобів — але вмістити його так не було куди.

Через такий бездушно-формальний підхід наша критика прогавила в Котляревському те найцінніше, що в йому є: саме його актуальність. Але будьмо справедливі. За тих часів, коли в нас установлялись критичні оцінки, себто наприкінці 19-го і на початку 20-го століття, перед українським національним рухом стояли інші завдання. То були часи „малих діл“, коли за деревами не видно було лісу, то й справді та величезна проблематика, яку нині можемо назвати до імені Котляревського, була тоді ні до чого. Але нині часи, слава Богу, змінилися. Доба „малих діл“ відійшла у вічність, український рух свідомо та рішуче розвиває питання, що торкається самого ядра національного буття, воно ставить собі цілі, які виходять далеко за межі сьогоденного дня. Тимсамим настав час і для реабілітації Котляревського, для пізнання його ваги та значення як провідника та дороговказу.

Куди вказує Котляревський? На Захід. Його лице і в „Енеїді“ і в „Наталці“, і навіть у „Москалі-чарівнику“ все обернене на Захід. Читачи його, все бачили перед собою освіченого європейця й вільного, ще не закутого в кайдани українця. Все в нього ясно, лагідно, тонко темперовано, навіть його сміх — це не регіт, а мудрий усміх майже античної людини. Його чудова душевна рівновага — це рівновага рівної людини, яка ніколи не знала лад собою пана, яка знає собі ціну й про можливість неволі навіть думки не допускає. Що його герої з „Енеїди“ це самі пани й пані — це зрозуміло, бо в такому середовищі відобрається дія. Але і його Наталка — це справжні пані, хоч вона й бідна, тимчасово мусить терпіти лихо; подивиться з якою себе-свідомістю й самопошаною вона тримається супроти дужчих, як гордо вона відповідає на немилі залицяння, спокуює й залякування! Її остаточна перемога — це не випадок, не навмисне гепі-енд, бо так того хотів автор, ні — це неминучий наслідок цілої її постави супроти себе й супроти зовнішнього світу. Котляревський просто не знає рабів і рабства це поняття цілком чужі його психології, у всьому, що він написав, відзеркалюється тільки психологія вільної нації, вільної людини, скажимо не боючись цього слова — психологія панська.

Бо Котляревський був сином українського 18-го століття. Не треба того століття ідеалізувати, але воно на Україні ще було українське. Не стоїть, кривляючи свою поетичну вбогість сірою мужицькою святиною і тим дистанцюючи у перенні дани українського Парнасу. Але правдиві поети, яким совість не дозволяла пускатися на такі спекуляції, не знаходили признання в наших літературних критиків та істориків, бо ці не знаходили в їх творах слів „боротьба“, „кати“, „воля“ і т. д. Такі письменники були для них „естети“, прихильники гасла „мистецтво задля мистецтва“. У цій категорії опинився за якийсь час і Котляревський, бо критика народницького чи марксистського напрямку не могла собі дати з ним ради. До боротьби він не кликав, катів не проклинав, волі не оспівував — то що було з ним робити? Правда, читати його було приємно, дивитись на його стареньку „Наталку“ було куди приємніше, ніж на високодраматичні твори патріотичних драморобів — але вмістити його так не було куди.

Через такий бездушно-формальний підхід наша критика прогавила в Котляревському те найцінніше, що в йому є: саме його актуальність. Але будьмо справедливі. За тих часів, коли в нас установлялись критичні оцінки, себто наприкінці 19-го і на початку 20-го століття, перед українським національним рухом стояли інші завдання. То були часи „малих діл“, коли за деревами не видно було лісу, то й справді та величезна проблематика, яку нині можемо назвати до імені Котляревського, була тоді ні до чого. Але нині часи, слава Богу, змінилися. Доба „малих діл“ відійшла у вічність, український рух свідомо та рішуче розвиває питання, що торкається самого ядра національного буття, воно ставить собі цілі, які виходять далеко за межі сьогоденного дня. Тимсамим настав час і для реабілітації Котляревського, для пізнання його ваги та значення як провідника та дороговказу.

Куди вказує Котляревський? На Захід. Його лице і в „Енеїді“ і в „Наталці“, і навіть у „Москалі-чарівнику“ все обернене на Захід. Читачи його, все бачили перед собою освіченого європейця й вільного, ще не закутого в кайдани українця. Все в нього ясно, лагідно, тонко темперовано, навіть його сміх — це не регіт, а мудрий усміх майже античної людини. Його чудова душевна рівновага — це рівновага рівної людини, яка ніколи не знала лад собою пана, яка знає собі ціну й про можливість неволі навіть думки не допускає. Що його герої з „Енеїди“ це самі пани й пані — це зрозуміло, бо в такому середовищі відобрається дія. Але і його Наталка — це справжні пані, хоч вона й бідна, тимчасово мусить терпіти лихо; подивиться з якою себе-свідомістю й самопошаною вона тримається супроти дужчих, як гордо вона відповідає на немилі залицяння, спокуює й залякування! Її остаточна перемога — це не випадок, не навмисне гепі-енд, бо так того хотів автор, ні — це неминучий наслідок цілої її постави супроти себе й супроти зовнішнього світу. Котляревський просто не знає рабів і рабства це поняття цілком чужі його психології, у всьому, що він написав, відзеркалюється тільки психологія вільної нації, вільної людини, скажимо не боючись цього слова — психологія панська.

Бо Котляревський був сином українського 18-го століття. Не треба того століття ідеалізувати, але воно на Україні ще було українське. Не стоїть, кривляючи свою поетичну вбогість сірою мужицькою святиною і тим дистанцюючи у перенні дани українського Парнасу. Але правдиві поети, яким совість не дозволяла пускатися на такі спекуляції, не знаходили признання в наших літературних критиків та істориків, бо ці не знаходили в їх творах слів „боротьба“, „кати“, „воля“ і т. д. Такі письменники були для них „естети“, прихильники гасла „мистецтво задля мистецтва“. У цій категорії опинився за якийсь час і Котляревський, бо критика народницького чи марксистського напрямку не могла собі дати з ним ради. До боротьби він не кликав, катів не проклинав, волі не оспівував — то що було з ним робити? Правда, читати його було приємно, дивитись на його стареньку „Наталку“ було куди приємніше, ніж на високодраматичні твори патріотичних драморобів — але вмістити його так не було куди.

„Хліборобів козацького стану“, це століття ще бачимо Україну найдалішою передньою стежною західної цивілізації на сході Європи, це ще було століття, коли Україна висилала на захід учнів, а на схід — учителів. Московська держава зверхність вже відчувалась, але не було культурної зверхності, Москва, так би мовити, вже наступала Україні на п'ятки, але ще не вважала її, у печінки. Москалі і для Котляревського ще був чимсь далеким, майже легендарним, здебільшого смішним, у всякому разі органічно чужим. Ані на душу України, ані на душу Котляревського Москва ще тоді своєї руки не наложила. Котляревський був останній вільний поет вільної України.

Скільки того сонця, того степового вітру, того широкого моря — колишнього козацького моря — у безсмертній „Енеїді“! Мало того, що вона дає „картину стародавнього українського побуту“ — вона дає образ стародавнього українського письменника, що опановував латину як свою матірню мову, вона зберігає скарб ідеально-чистої народної лексики, яку в дечому вже не розуміють нинішні вчені коментатори, вона вказує, як ті чужі слова, що їх давніше позичали безпосередньо з праджерела, потім стали позичати із Москви, вона свідчить про високий культурний стан України Котляревського, про її духову незалежність від Москви, про її наскрізь західно-орієнтацію, про її ще живі звязки з античним світом. Довгу і повчальну картину розгортає перед нами „Енеїда“ — коли вміємо її читати.

Традиція Котляревського — традиція наскрізь українська й наскрізь європейська — це довго жила в українському письменстві. Нею були надихані „Оповідання Рудого Панька“ та „Миргород“ хоч і були писані чужою мовою, її дух віє в багатьох оповіданнях Квітки-Основ'яненка, по-

декуди навіть у Стороженка. Але холодний подув із півночі все більше мертвить українську культуру, робив її неукраїнською, чи власне українською по формі й неукраїнською по суті. Уже в повістях Марка Вовчка цей Московський дух відчуваємо досить сильно, коли під московським духом розуміти спосіб дивитися на світ чи те, що загально називається „Менталіте“. Наші письменники лютували проти Москви, проклинали її, наклевали на її голову всі кари небесні й земні, не вважали її всіма клітинами свого тіла й всієї душі — але та душа все більше й більше просякалась чужою отрутою. Українська література помало ставала літературою російською, більш або менш щасливо перекладеною на українську мову. Свого найвищого щабля цей розвиток отримав перед світовою війною у творах Винниченка. Рабом ставав усе більше й більше український нарід, рабським ставало все більше й більше українське письменство.

Отже: „назад до Котляревського?“ Марно було б проголошувати таке гасло, бо літературний розвиток кермується не гаслами, а динамікою народного життя. Але і з другої причини це було б марно: українське письменство нової повоєнної доби вже й без того цілком стихійно знайшло шлях до Котляревського, до його національної та європейської традиції. Рух кийських неоклясиків, рух того харківського гуртка, що купився довкола „Літературного Ярмарку“ — це не що інше, як поворот до Котляревського, поворот болочий, гальмований, але тим не менше знаменний. А під чий знак стануть тепер деякі молодші західно-українські письменники? Цим поворотом нове українське письменство сплачує частину довшу тому поетові, кого сам Шевченко називав „бать-

НОВИЙ ПЕРЕВОРОТ В АРГЕНТИНІ.

МОНТЕВІДЕО, Уругвай, (ОНА). — Аргентинські націоналістичні угруповання зміцнюють свої сили і, здається, підготовляють нову домову революцію. Відомий симпатик й обожнювач нацистського режиму, пол. Хуан Перон, говорить, що теперішній уряд не відповідає своїм завданням і повинен бути прочищений. Кажуть, що полковник Перон має на цілі повалити уряд Раміреса і стати диктатором. Він має в Аргентині досить

ком". Але, це не досить. Не треба брати Котляревського так легко, як ми його досі брали. Треба його студіювати пильно і докладно, студіювати його поетичний світ, його історичне оточення, його життя, стиль, форму, погляди, його словник — це найбагатше джерело чистої української мови. — Його вплив на інших письменників і впливи інших письменників на нього. Це ми винні Котляревському, але й самі собі, бо ті відкриття, які нас очікують на цім полі, стоїть тисяч-кратно винагородити нас за всі зусилля. — (З „Діла“ в 1938 року).

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Дня 18. жовтня 1943. року помер **МИХАЙЛО СОВОДА**, член відділу 92 У. Н. Союзу в Портленді, Орегон. Покойний народився 20. листопада 1879. року в селі Битів, підкарпатського повіту, Галичина. До Америки приїхав 1905. року. До Тов. ім. Дмит. Вітовського в У. Н. Союз вступив у листопаді 1916. року. Похорон відбувся 21. жовтня з церкви Успенія Прес. Богородиці при участі членів відділу і знайомих. Поховано на цвинтарі Оливної гори. — В. Я. П. Т. Пелех, скар.

Дня 27. жовтня 1943. року помер у 53 році життя **МИХАЙЛО КОСТЬ**, довголітній член Бр. св. Арх. Михайла, від. 211 У. Н. Союзу в Стейплтоні, С. А. Р., Н. Я. Покойний походив з села Деревини, повіт Камінь, Струмилівська, Галичина. До У. Н. Союзу вступив у 1924 р. Покойний останній у сьмуку жено Розалію і одиноким сина Стефаном. Похорон відбувся в суботу, 30. жовтня 1943. з дому 215 Gordon St., Stapleton, N. Y., при участі місцевого пароха о. В. Кісля, членів Бр. св. Арх. Михайла та при великій здиві народу, що зібрався, щоб віддати Покойному останній прислугу. Покойний був діяльним членом У. Н. Союзу і примірним громадянином. — В. Я. П. Т. Соколовський, скар.

поважну політичну силу і, якщо йому вдасться повалити теперішнє правління, то Аргентина попаде в ще гірше положення, як тепер. Полковник Хуан Перон є товаришем міністра війни в кабінеті Раміреса. Він є кривий націоналіст і хотів би перенести в краю чистку державних урядовців, бо гадає, що не всі вони розуміють своє завдання і піддаються ворожій агітації. Перон є великий ворог демократичної форми правління і ставиться вороже до жидів. Кажуть, що він втягнув до теперішнього кабінету відомого анти-семіта Зув'єрпо і змовляється з ним робити чергову революцію.

Мартінес Зув'єрпо написав кілька проти-жидівських книжок і є за те, щоби партія аргентинських націоналістів кермувала державною політикою. Він мав тісні стосунки з німецькими агентами в Аргентині і боронив їх перед закладами парламентарного комітету, який доводив, що німецькі пропагандисти надкупили почти для ширення в Аргентині фашистської ідеології.

КУПУЙТЕ ВОЄННІ БОНДИ

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ШКАГО, ІЛЛ. — Бр. св. Юрія, від. 379, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбуваються 7 листопада в годині 12:30 пополуночі в галі церковній при Окей і Раїс вул. Просимо догубити членів прийти на збори і вирішити свої місячні вкладки, бо в противнім разі будуть сцензовані. — За уряд: Г. Бобик, предс.; М. Федиский, кас.; В. Піншпа, скар.

ШКАГО, ІЛЛ. — Місячні збори Тов. ім. Дмит. Вітовського, від. 301, відбуються в неділю, 7. листопада, в гол. і пополуночі, в парківській галі, 1944 В. Ірі вул. Просимо всіх членів прийти на ці збори. — За уряд: Л. Доманчук, предс.; К. Галіцький, кас.; М. Горний, скар.

БРІДЖПОРТ, КОНН. — Тов. Українська Сл. від. 59, повідомляє всіх своїх членів і членів, що збори відбуваються в неділю, 7. листопада, в галі церковній, 34 Біч вул. тощо в гол. і пополуночі. Вітаємо всіх членів прийти на час. Всі члени музять вирішити свої вкладки, бо відбується контроль, тож щоб не було як минулого року. — За уряд: Г. Монюк, предс.; Л. Вих., кас.; М. Гильевич, скар.

ДИСТАКУТЬ ЗАНЯТТЯ

ПОТРІБНО ВІНДОКЛІНЕРІВ. Стала робота і добра платня. Тут завжди тепло. Приїжджайте або пишть до: **D. KURITZA**, National Window Cleaning Co., 313 Rusk Bldg., Houston, Texas

БОМБАРДУВАЛИ ВОРОЖІ БАЗИ В ШЕРБУРГУ.

ЛОНДОН. — Бритійські, новозеландські й канадійські літаки були вже 8 разів за останніх 13 днів по шербурзькому півострові в Франції, на котрому є важні нацистичні повітряні бази. Летунський майдан у Десе розбито зовсім. Лондон теж мав у неділю протилетничий аліам. Тривав одну годину. Напад відбувався проти летничої артилерії.

\$150.00 ЦІЛИЙ ПОХОРОН
І вище
ОБСЛУГУЄМО В ПЕРТ АМБОЙ І ОКОЛИЦІ
KANAI KAIN
FUNERAL HOME
433 STATE STREET,
PERTH AMBOY, N. J.
Phone: Perth Amboy 4-4646

МИРОН ЛИТВИН І СИН
УКРАЇНСЬКІ ПОГРЕБНИКИ
Обслуга щира і чесна
383 Morris Avenue,
cor. Springfield Ave.,
NEWARK, N. J.
Phone: Essex 3-5347

ІВАН БУНКО
УКРАЇНСЬКІ ПОГРЕБНИКИ
заряджує погребам по ціні так
низькій як \$150.
ОБСЛУГА НАКРАЩА.
JOHN BUNKO
Licensed Undertaker & Embalmer
437 E. 5th St., NEW YORK CITY.
Rignified funerals as low as \$150.
Telephone: GRamercy 7-7661

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК НА ФІЛЯДЕЛФІО
в околиці
МИХАЙЛО НАСЕВИЧ
cor. FRANKLIN & BROWN STS.,
PHILADELPHIA, PA.
Tel. Market 1320.
ОБСЛУГА В ДЕНЬ І В ПОЧІ

ПЕТРО ЯРЕМА
УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК
Занимаєсь похоронами в BRONX, BROOKLYN, NEW YORK І ОКОЛИЦЯХ
129 EAST 7th STREET, NEW YORK, N. Y.
Tel: ORchard 4-2588
BRANCH OFFICE & CHAPEL 707 Prospect Avenue, (cor. E. 155 St.) BRONX, N. Y.
Tel: MEtro 6-4877

РІЗДВЯНІ КАРТКИ
З КОВЕРТАМИ І ГАРНИМИ ВІРШАМИ в українській або англійській мові.
5 і 10 центів кожна.
Замовляйте картки тепер, поки ще є добрий вибір. Вишліть моні-ордер, або марки сьогодні і будьте певні, що будете мати прекрасні картки на Різдво. Належитість треба залучити разом з замовленням. (На С. О. Д. не висилаємо).
"SVOBODA," P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.
Вишліть мені ___ карток за що залучаю \$ ____
Імя _____
Адреса _____
Місто _____ Стейт _____

СМЕРТЬ ШПИГАМ.—Воюючи французи в Сирії піймали двох нацистичних шпигунів, вправлених у шпіонській і саботажницькій роботі. Их засуджено на смерть і страчено в місті Алеппо. На світліні предствлене страчення шпигунів. На горішнім образку 24 вояків стає в ряд для езекуції. Шпигунів прив'язують до стовпів. На долішньому один шпигун ще стоїть, але кулі підтяли вже стовп, до котрого він прив'язаний.

ТАРЗАН, ч. 863. Через ворожі лінії.

STRANGELY THE NAZI PATROLS RELAXED THEIR CUSTOMARY VIGIL WHEN THEY HEARD TARZAN'S APE-CRY.

SENTRIES CEASED THEIR MARCH, LEAVING LARGE GAPS IN THEIR LINES. Сторожі здержалися в своїм маршу, лишаючи в лінії широкі люки.

AND SOON HE ARRIVED AT THE PRISON CAMP, THERE TO FACE THE IMPENETRABLE BARBED WIRE FENCE. Завдяки цьому Тарзан міг просмикнутися крізь лінії непомічений.

SO THE JUNGLE LORD SLIPPED SAFELY THROUGH, UNAWARE OF ANYTHING UNUSUAL. І він скоро прибув до табору бранців, де він став перед непрохідним плотом з колючого дроту.

На диво, нацистичні патрулі звільнили свою чуйність, коли почули малпичий крик Тарзана.